

Ocena

rozprawy doktorskiej mgr Marty Choptiany pt. „Symetria i asymetria morfologiczna, funkcjonalna i sensoryczna dzieci i młodzieży szkolnej” napisanej pod kierunkiem dr hab. Józefa Tatarczuka, prof. UZ.

Przejawy różnych form asymetrii od wielu lat zajmują specjalistów nauk o człowieku – antropologów, anatomów, psychologów, specjalistów WF-u, ergonomii czy medycyny (głównie wieku rozwojowego). Na gruncie antropologii jako pierwszy podjął ten problem prof. Kazimierz Stołyhwo w 1908 r. W odniesieniu do budowy wewnętrznej człowieka problemy te rozwijał prof. Edward Loth w latach 20-tych XX w. W Poznaniu inicjatorem badań asymetrii u człowieka był prof. Adam Wrzosek pod koniec lat 20-tych XX w. Odnosił się on do problemu asymetrii twarzy i chodu ludzkiego. Z jego inspiracji problem ten rozważał prof. Wiktor Dega w odniesieniu do budowy miednicy płodów ludzkich. Za Wrzoskiem w Poznaniu problemy te badali profesorowie: Michał Ćwirko-Godycki, Zdzisław i Józef Kołaczkowski, a zwłaszcza zespół specjalistów Wychowania Fizycznego skupiony wokół prof. Zbigniewa Drozdowskiego. Napotkałem też sytuację paradoksalną w badaniach anatomicznych asymetrii unerwienia kończyny górnej, bowiem kończyny prawe i lewe pochodziły od zwłok różnych ludzi. Świadczy to jednak o szerokości zainteresowań badawczych mimo błędów metodycznych. Zaslugą prof. Napoleona Wolańskiego było podsumowanie całego dorobku tych badań, usystematyzowanie pojęć, co spotkało się z wysoką oceną prof. Wrzoska.

Wybierając temat rozprawy doktorskiej mgr Marta Choptiany musiała zdawać sobie sprawę z tego, że jest to problematyka trudna, nie do końca poznana w aspekcie odziedziczalności, zmienności międzyosobniczej, między populacyjnej, czy dymorficznej. Tekst pracy liczy 210 stron i jest podzielony na 9 części. Oddzielnie w pracy znajduje się wstęp, streszczenie, abstrakt i aneks. Do podziału pracy można mieć uwagi, ale są to sprawy redakcyjne nie związane z rozwiązywanym problemem naukowym. Wstęp pracy jest napisany dobrze, jest bardzo zwięzły i krótki – liczy zaledwie 3 str. Uważam, że do wstępu można było włączyć rozdział 1 – Teoretyczne podstawy pracy, oraz: 1.2. Metody badań lateralizacji. Można też było włączyć tekst 1.3. Osobnicy leworęczni, praworęczni w życiu codziennym, a także 1.4. O potrzebie symetryzacji ruchu, czy następnie 1.5. Usuwanie asymetrii ruchów. Do wstępu można było włączyć rozdział 2. Ontogenetyczna zmienność lateralizacji. Tak poszerzony wstęp liczył by wówczas 22 strony. Rozdział 4 pod tytułem „Metodologia badań” uzasadnia wybór tematu oraz zakreśla cele pracy. W podjętych badaniach priorytetowe są problemy określenia poziomu asymetrii morfologicznej. Dają one podłoże dla asymetrii funkcjonalnej oraz sensorycznej. Problemy asymetrii postanowiono przeanalizować na grupie uczniów szkół podstawowych i średnich. Wiek badanych wynosił 7 – 16 lat. Zbadano 450 chłopców i 599 dziewcząt z terenu Zielonej Góry i Nowej Soli. Cykl badawczy obejmował lata 2015 – 2018. Należy zauważyć, że zakres badanych parametrów jest imponujący: cztery cechy wysokościowe, siedem cech wysokościowych, cztery obwody ciała, pięć pomiarów grubości fałdów skórno-tłuszczowych, pomiar masy ciała oraz siła mięśni zginaczy ręki oceniana dynamometrem. W punkcie 4.4.3. rozprawy omówiono szczegółowo sposoby badań asymetrii morfologicznej, funkcjonalnej i sensorycznej zgodnie z aktualnym stanem wiedzy na ten temat. Zakres zakrojonych badań jest bardzo obszerny, świadczy o bardzo dobrym przygotowaniu teoretycznym doktorantki do realizacji wybranego tematu. Metody statystyczne opracowania są właściwe i są dobrze dobrane do realizacji tematu. Uzyskane wyniki są wiarygodne, stanowią duży wkład własny mgr Marty Choptiany w badania problemów asymetrii.

Częścią dokumentującą rozprawę są wyniki liczbowe zawarte w 140 tabelach, które również ilustrowane są graficznie – 110 rycin.

Niejako poza głównym nurtem rozprawy opracowane zostały normy rozwojowe cech antropometrycznych – tabele 26 – 44 i ryciny 34 – 71. Oczywiście ten nurt rozwojowy pracy można było rozwinąć czyniąc porównania do wyników wcześniejszych, ale postępowanie takie wprowadziłoby marginalny, kolejny nurt badawczy. Być może można było tu porównać uzyskane wyniki z wcześniejszymi danymi zawartymi w monografii pt. „Dziecko Lubuskie 2005”. Takie postępowanie uczyniło by jednak rozprawę wielowątkową, co uważam za zbędne.

Część 8 rozprawy: „Wnioski końcowe i rekomendacje dla nauczycieli”, stanowi uogólnienie wyników badań. Nie wdając się w szczegóły, ukazano w rozprawie różnice rozwojowe między dziewczętami a chłopcami. Z wyników tych badań okazuje się, że dziewczęta nadal wcześniej dojrzewają od chłopców o około 2 lat. Dziewczęta posiadają nieco różną dynamikę rozwoju poszczególnych cech budowy ciała w stosunku do chłopców. Z rozwojowego punktu widzenia interesujące jest to, że nadal mają miejsce środowiskowe – społeczne odrębności rozwoju dzieci i młodzieży. Proces wyrównywania różnic społecznych i środowiskowych jakoś nie może się jeszcze zakończyć. Istotnym spostrzeżeniem jest to, że istnieje asymetria prawych i lewych wymiarów cech antropometrycznych – w zakresie obu kończyn. Sądzę jednak, że owe różnice obserwowane były również w przeszłości. Różnice asymetryczne w zasadzie nie mają praktycznego znaczenia w pracy zawodowej, choć mają znaczenie w niektórych dyscyplinach sportu. Istotnie ważnym osiągnięciem przeprowadzonych badań jest określenie asymetrii sensorycznej: wiodącego oka, ucha, powonienia. W praktyce zdarzają się przypadki dziwnych form lateralizacji np. chód, w trakcie którego krocząc lewą nogą wysuwana jest lewa ręka. Są to jednak przypadki odosobnione. Jednak społeczeństwo musi dążyć do tego, by stwarzać równe warunki funkcjonowania osób o różnych przejawach lateralizacji.

Podsumowując swoją opinię o omawianej pracy, muszę z uznaniem stwierdzić, że mgr Marta Choptiany podjęła problem badawczy trudny, społecznie ważny i stale aktualny w licznych dziedzinach wiedzy o człowieku. Postawiony do rozwiązania problem opracowany został wzorowo. Świadczy o dużej dojrzałości naukowej doktorantki. ^{ona} Na podstawie powyższej mojej opinii dotyczącej pracy doktorskiej, pozwala mi ^{na} postawienie wniosku do Wysokiej Rady Wydziału Nauk Biologicznych Uniwersytetu Zielonogórskiego o przyjęcie rozprawy, a następnie o dopuszczenie do jej publicznej obrony. Oprócz tego wnioskuję do Wysokiej Rady o wyróżnienie ocenianej rozprawy, będące uznaniem dla jej Autora.

A Malinowski

Em. prof. zw. dr hab. Andrzej Malinowski

prof. zw. dr hab. Andrzej Malinowski
Os. Lecha 22/8, 61-294 Poznań
tel. 61 8777 884

Poznań dn. 20.08.2019.